

*Комарницька Наталія Михайлівна
студентка 2 курсу магістратури,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Мельничук Лілія Борисівна
к.пед.н., доцент кафедри педагогіки,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»*

КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Основною метою вищої освіти в Україні є забезпечення психолого-педагогічних умов для саморозвитку і самореалізації студента як суб'єкта освітнього процесу та майбутньої професійної діяльності. Формування професійно-педагогічної спрямованості є надзвичайно важливою частиною професійного становлення майбутніх учителів.

Проблемі професійно-педагогічної спрямованості учителя присвячені роботи Л. Долинської, М. Дьяченко, Л. Кандибович, О. Темрук, А. Черткової, С. Яремчук. Сутність спрямованості згадали і професійної спрямованості, яка є важливим структурним компонентом спрямованості особистості, зокрема розглядали у своїх працях Б. Ананьєв, Л. Божович, А. Ковальов, Н. Кузьміна, О. Леонт'єв, В. Мерлін, В. Мясіщев, А. Петровський, С. Рубінштейн, С. Ткачук, Я. Черньонковта ін.

Професійна спрямованість особистості передбачає розуміння і внутрішнє прийняття нею цілей і завдань, переконань і поглядів.

Метою окреслених тез є обґрунтування когнітивного компоненту як складової технології формування професійної спрямованості особистості майбутніх педагогів початкової освіти.

Критичний аналіз наукової літератури дав змогу розглядати поняття «технологія формування професійної спрямованості особистості» як цілісну систему, синтез технологій, методів, форм, застосування яких гарантує високий рівень професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя [2].

Педагогічна технологія формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя являє собою комплекс педагогічних технологій, до складу якого входять елементи технологій особистісно орієнтованого навчання, особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів, технології співробітництва, інтерактивної технології, а також

елементи проблемного та модульного навчання [1, с. 13].

На підставі проведеного аналізу наявних у педагогічній науці підходів щодо ознак педагогічних технологій, умов їх створення та вимог до реалізації з'ясовано, що педагогічна технологія формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя містить концептуальну, змістовну й процесуальну частини, що характеризуються єдністю та взаємозумовленістю, й відповідає таким вимогам: концептуальність, цілеспрямованість, цілісність, системність, керованість, ефективність, відтворюваність. Досягнення мети й вирішення завдань педагогічної технології формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя здійснюється за допомогою когнітивного, мотиваційного та поведінкового компонентів [4].

Змістом когнітивного компонента є не тільки предметні знання, а й інформованість особистості про педагогічну професію, наявність професійних планів та програм. Характеристикою цього компонента є знання студента про самого себе як суб'єкта педагогічної діяльності. Отже, можна стверджувати, що психолого- педагогічні знання потрібні майбутньому вчителю для того, щоб він мав змогу співвіднести свої можливості з вимогами, що висуваються до вчителя, виявити й усвідомити свої проблеми, узгодити модель «ідеального» й «реального» вчителя [3].

Майбутні вчителі повинні знати не тільки загальні методи вирішення завдань з елементами аналізу, синтезу, узагальнень та систематизації, володіти загальнопедагогічними вміннями, до яких належать інтелектуальні, професійні та загальнокультурні, до змісту когнітивного компонента входить також система знань, котрі розкривають професію вчителя зі змістового боку: усвідомлення цінностей, ідеалів, мети, значущості педагогічної діяльності загалом і власної зокрема, знання про себе, свої особистісні особливості та потенціали тощо. Наукові знання у сфері предмета викладання й особливо у сфері суспільних наук, теорії навчання та виховання в структурі особистості вчителя – це не тільки показник сформованості когнітивного компонента, а й важливий стимулятор його творчої активності та самостійності у вирішенні завдань навчання, розвитку й виховання [5].

Виокремлення в структурі професійно-педагогічної спрямованості когнітивного компонента зумовлено такими умовами:

1) учитель має оволодіти знаннями щодо суті й особливостей педагогічної професії, знаннями тієї науки, яку він викладає, знаннями теорії та практики її викладання, вміти мобілізувати увагу учнів, актуалізувати їхню розумову діяльність, пробуджувати їхні почуття й волю до вирішення педагогічних завдань тощо (Н. Кузьміна [1]);

2) озброєння студентів основами педагогічних знань у процесі активної аудиторної та позааудиторної діяльності, педагогічної практики являє собою єдність процесу навчання й процесу професійно-педагогічної спрямованості (В. Попова [2]);

3) реалізація інноваційних технологій навчання у школі передбачає знання майбутньої професійної діяльності (інтелектуальний компонент) (Н. Щербакова [5]).

Психолого-педагогічні знання ми інтегрували в процесі викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу («Дидактика», «Педагогічна психологія», «Теорія та методика виховання», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Основи культури і техніки мовлення», «Трудове навчання з практикумом», «Методика класного і позакласного читання», «Основи педагогічної творчості», «Педагогічні технології в початковій освіті»), під час вивчення яких майбутні вчителі набували знання про зміст педагогічної професії, умови педагогічної діяльності, професійні вимоги до особистості майбутнього вчителя, свої функції та завдання в здійсненні педагогічної професії, отримували загальну інформацію щодо суспільної значущості й важливості професії вчителя, а також цінностей, ідеалів, мети педагогічної діяльності тощо.

Аналіз педагогічної теорії та практики свідчить, що для забезпечення зв'язку інформації з проблеми професійної спрямованості з основним програмним матеріалом серед наявних у педагогіці моделей уведення інформації (міжпредметна, модульна, монопредметна, комплексна, доповнювальна) найефективнішою є саме модульна, оскільки вона передбачає включення спеціальних тем, модулів, котрі відображають інформацію з проблеми професійної спрямованості до педагогічних дисциплін, при цьому сприяє зменшенню перенавантаження та втоми майбутніх учителів.

Інформація з проблеми професійної спрямованості органічно має поєднуватись зі змістом лекційних занять психолого-педагогічного циклу, доповнювати та збагачувати їх, але водночас не переобтяжувати майбутніх учителів зайвими відмінностями. Із цією метою ми склали плани занять, які ґрунтуються на загальнодидактичних принципах науковості, наочності, складності й доступності, навчанні на високому рівні труднощів, зв'язку теорії з практикою, знань із життям, систематичності та системності, свідомості, активності й самостійності студентів, міцності засвоєння знань, оперативності знань, вихованні в процесі навчання тощо. Наведемо як зразок плани лекційного та практичного занять з дидактики.

Лекційне заняття

Тема. Сутність процесу навчання

План

1. Сутність навчання, його методологічна основа.
2. Рушійні сили навчального процесу.
3. Функції навчання.
4. Мотиви навчання.
5. Структура процесу навчання.
6. Структура процесу учіння
7. Типи навчання.

Практичне заняття

Тема. Навчання як специфічний процес розвитку і особистості школяра
Опорні поняття:

Навчання, викладання, учіння, процес, компоненти процесу навчання, функції процесу навчання, компоненти процесу навчання, структура діяльності вчителя, процес засвоєння знань, мотиви учіння, основні види навчання.

Питання для обговорення

1. Розкрийте сутність навчання, обґрунтуйте його методологічну основу.
2. Охарактеризуйте рушійні сили навчального процесу.
3. Обґрунтуйте функції навчання.
4. Охарактеризуйте мотиви навчання.
5. Визначте структуру процесу навчання.
6. Охарактеризуйте типи навчання.

Для того, щоб матеріал не містив зайвої інформації, треба не просто скорочувати його обсяг, а змінити його структуру та концентрацію уваги, тобто «слід не виключати застаріле й включати нове, а необхідно використовувати взаємозв'язок, котрий існує між старим і новим, виключаючи дублювання та скорочуючи тим самим обсяг матеріалу» [5, с. 32].

Щодо формування методичних і фахових знань, то вважаємо за доцільне здійснювати його в процесі викладання фахових дисциплін та спецкурсів. При цьому фундаментальність предметного блоку є основою підготовки майбутнього вчителя, який повинен володіти ним на найвищому рівні, використовувати свій предмет як засіб педагогічного розвивального впливу.

Вирішення цих педагогічних завдань під час вивчення вищевказаних дисциплін сприяє формуванню професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя за когнітивним компонентом.

Список використаних джерел

1. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М.: Высшая школа, 1990. 117 с.
2. Попова В. И. Развитие профессионально-педагогической направленности студентов во внеаудиторной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Оренбург, 2013. 20 с.
3. Ткачук С. Психологічний аналіз самотворення позитивної «Я-концепції». *Психологія і суспільство*. 2003. №3. С.107 - 113.
4. Черньонков Я. О. Особливості формування професійної культури майбутнього вчителя. *Рідна школа*. 2002. №12. С.14-18.
5. Щербакова Н. А. Профессионально-педагогическая направленность подготовки студентов к реализации инновационных технологий обучения в школе. Саратов, 2000. 190 с.